

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.5.11>

Вікторія Смірнова,
аспірант кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ УЧАСТІ ПРИСЯЖНИХ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу справ окремого провадження за участю присяжних, визначенню основних проблем, що виникають у зв'язку із залученням присяжних до розгляду деяких справ окремого провадження, формулюванню пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності участі присяжних у цивільних справах і вдосконалення цивільного законодавства в зазначеній галузі.

Ключові слова: присяжні, народні засідателі, окреме провадження, цивільні справи, позовне провадження.

Постановка проблеми. Реалізація права народу на участь у здійсненні правосуддя є засадою демократичної, правової держави. Ефективне запровадження та функціонування інституту присяжних у цивільне судочинство України є необхідною умовою реалізації конституційного права на справедливий суд. На жаль, участь представників народу в цивільному процесі досі залишається декларативною формальністю, незважаючи на закріплення права на участь народу в здійсненні правосуддя через присяжних у ст. 124 Конституції України.

Залучення присяжних до розгляду деяких справ окремого провадження зумовлювалося соціальною важливістю останніх, але практика багатьох років продемонструвала неефективність цього інституту під час розгляду цих справ. Це зумовлено самою специфікою окремого провадження, яка полягає у відсутності спору про право та принципу змагальності сторін, а рішення приймається суддею виключно на основі наданих до розгляду документів щодо підтвердження або спростування фактів, що мають юридичне значення.

Отже, участь представників народу в цивільному процесі залишається формальністю.

Науковцями неодноразово досліджувалося питання щодо зміни категорій справ, під час розгляду яких необхідно залучати присяжних, але законодавець залишає цю проблему поза увагою. Унаслідок цього щорічно з державного бюджету виділяються кошти на функціонування інституту, який мав би реалізовувати конституційне право громадян на участь у правосудді, але через наявність законодавчих прогалин, відсутність чіткої правової регламентації, а також глибокого наукового дослідження цієї проблематики залишається лише імітацією справжнього суду присяжних.

У зв'язку з цим особливо актуальним є перегляд категорій справ окремого провадження за участю присяжних, оцінювання доцільності їхньої участі в деяких справах позовного провадження з метою формування повноцінного суду присяжних.

З 2004 року присяжні (народні засідателі) беруть участь під час розгляду справ окремого провадження, але науковому розробленню цієї проблеми приділялося недостатньо уваги. Неоднозначними є думки науковців-процесуалістів і практиків щодо підстав участі присяжних у цивільному процесі, їхнього статусу, повноважень. Проблема участі присяжних у справах окремого провадження потребує більш глибокого наукового дослідження з метою розроблення пропозицій і подальшої імплементації в законодавство України.

Метою статті є наукове дослідження підстав участі присяжних у справах окремого провадження, аналіз можливості залучення присяжних до розгляду справ позовного провадження з метою ефективного функціонування цього інституту.

Аналіз наукових видань останніх років свідчить, що питання участі присяжних у цивільному судочинстві України розглядалося в працях О.В. Колісник, В.В. Колюха, О.В. Культенка, І.О. Русанової, Л.В. Сапейко, Б.В. Улюшева, Л.Р. Шувальської та інших, які зробили вагомий внесок у розроблення цієї проблеми. Але, враховуючи сучасний стан судової системи та активні реформаційні процеси, питання щодо підстав участі присяжних у справах окремого провадження, доцільності залучення останніх до розгляду справ позовного провадження, а також ефективності теперішньої моделі суду присяжних залишаються недостатньо дослідженими.

Виклад основного матеріалу. У статті 124 Конституції України зазначається, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

У світовій юридичній практиці виділяють дві основні моделі суду присяжних: класична та європейська. Відмінність цих двох моделей полягає в обсязі участі присяжних під час розгляду справ. Для класичної моделі суду присяжних характерним є те, що присяжні виносять вердикт стосовно винуватості або невинуватості особи в учиненні злочину без участі професійних суддів. Якщо присяжні виражають згоду з обвинувальним актом, у подальшому професійний суддя призначає підсудному конкретний вид і розмір покарання. За таких умов очевидно, що компетенція присяжних і професійних суддів є різною, оскільки перших прийнято зараховувати до «суддів факту», натомість других – до «суддів права».

За континентальної (європейської) моделі колегія з числа професійних суддів і представників народу всі питання, які пов'язані з розглядом справи (у тому числі дослідження доказів, установлення наявності чи відсутності в діях особи ознак складу злочину) та постановленням вироку (кваліфікація злочину, призначення покарання), вирішує спільно [5]. Таких непрофесійних суддів європейської моделі прийнято називати не присяжними, а шефенами (народними засідателями).

У процесі історичного розвитку правової системи України інститут присяжних у цивільному судочинстві зазнавав змін під впливом низки політичних, соціальних, економічних факторів. Так, із 1922 року присяжних почали залучати до розгляду справ позовного провадження (справи охоронного (окремого) провадження розглядалися суддею одноосібно), пізніше, у 90-х роках ХХ століття, цей «непрофесійний» елемент судочинства взагалі був виключений із системи правосуддя, але Конституція 1996 року знову відновила інститут народних засідателів, закріпивши його в ст. 124. Протягом 8 років після цього конституційне право народу на участь у здійсненні правосуддя залишалося декларативною формальністю й тільки у 2004 році було нормативно закріплено та деталізовано в Цивільному процесуальному кодексі. Унаслідок цього в цивільному судочинстві України до 2017 року для зазначення непрофесійного елемента в суді вживалося поняття «народні засідателі», які розглядали справи разом із суддею, що свідчить про існування в Україні континентальної (європейської) моделі суду присяжних. У зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення

змін до Цивільного процесуального кодексу щодо розгляду справ за участю присяжних» 09.02.2017 народні засідателі замінені на присяжних. Але ці зміни є виключно декларативними, оскільки сама модель представництва народу в суді залишилась без змін.

Використання терміна «присяжні», замість «народні засідателі», може формувати в громадян хибне уявлення про українську модель цього інституту, оскільки вони розуміють під судом присяжних класичну лаву з 12 осіб, які виносять вердикт щодо винуватості або невинуватості особи. Більше того, навіть у законодавчих актах існують грубі колізії у визначенні поняття і статусу присяжних. У статті 63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначається, що присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, і за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя [2].

А в Указі Президента «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» закладено зовсім інший зміст у визначення цього поняття, оскільки зазначається, що функції присяжних мають бути відокремлені від функцій професійного судді. Присяжні вирішують у своєму вердикті лише питання юридичного факту, а професійний суддя на основі вердикту присяжних і норм кримінального права постановляє вирок [10].

Отже, в цьому Указі, навпаки, передбачається чіткий розподіл функцій, якими наділяються під час участі у здійсненні правосуддя представники народу і професійні судді.

Необхідно привести у відповідність один до одного нормативно-правові акти, визначивши та закріпивши на законодавчому рівні єдину модель суду присяжних для України. Вибір конкретної моделі суду присяжних має здійснюватися з урахуванням низки факторів і потребує більш детального наукового дослідження.

Поряд із цим залишаються дискусійними питання щодо підстав участі присяжних у цивільному судочинстві. Нині, відповідно до п. 4 ст. 293 Цивільного процесуального кодексу України, розгляд справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою, справ щодо усиновлення, надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу проводиться судом у складі

одного судді і двох присяжних. Необхідність участі присяжних у вищезазначених справах окремого провадження історично зумовлювалася соціальною важливістю останніх.

Важливим є те, що специфіка окремого провадження полягає у відсутності спору між сторонами, тому що основною метою судді під час розгляду справ окремого провадження є підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Функція присяжних під час розгляду справ окремого провадження фактично обмежена тільки залученням до здійснення правосуддя, що не розкриває повною мірою функції, які історично поклалися на інститут присяжних як інструмент підвищення довіри громадян до судової влади. Присяжні повинні брати участь у справах, де для всебічного та правильного з'ясування обставин справи необхідна думка пересічного громадянина, яка незаангажована суддівським досвідом, критичним мисленням і юридичними догмами. Сучасні реалії участі присяжних у цивільному судочинстві зазвичай обмежуються фізичною присутністю в залі судових засідань і повною підтримкою рішення, прийнятого авторитетним суддею.

Неодноразово науковим співтовариством висувалися сумніви щодо доцільності й ефективності залучення представників народу до участі в здійсненні правосуддя у справах окремого провадження.

Слушною є думка Л.В. Сапейко, що законодавець обирає своєрідну модель реалізації права громадян на участь у здійсненні правосуддя, а саме обмежує його дію деякими категоріями справ окремого провадження, що в буквальному розумінні норм Конституції суперечить їй, адже Основний Закон говорить про участь народних засідателів у здійсненні правосуддя загалом, тобто в усіх справах, а не в певних. В іншому випадку положення ст. 124 Конституції містили б відповідне застереження [7].

Питання щодо переліку цивільних справ, під час розгляду яких участь присяжних буде ефективною, неодноразово досліджувалося науковцями. Наприклад, О.В. Колісник у статті «Непрофесійний елемент складу суду у цивільному судочинстві у контексті європейського досвіду» зазначає, що до таких справ необхідно зарахувати справи про позбавлення та поновлення батьківських прав, про відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав, про визна-

чення чи зміну місця проживання малолітньої дитини, спори щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї. Так, у разі позбавлення батьківських прав справа має велике значення як для дитини, так і для того з батьків, кого позбавляють цих прав, і тому брати участь у прийнятті рішення мають не лише професійні судді, а й представники громадськості, щоб не суддя з усталеними стереотипами вирішував справу, а представники суспільства з високими моральними якостями, загостреним відчуттям справедливості [3].

Також С.Я. Фурса пропонує у справах, у яких вартість позову сягає більше ніж 1 000 000 гривень, сплачувати судовий збір з урахуванням участі у справі суду присяжних тощо. Так, автор пропонує залучати присяжних до участі у справах позовного провадження, а фінансові витрати на присяжних включати у вартість судового збору у вищезазначених справах [6].

Крім того, переглянути категорії справ за участю присяжних необхідно також із погляду економічної обґрунтованості. Функціонування суду присяжних потребує значних фінансових затрат – оплата добових, проїзду, проживання тощо. Тому участь присяжних має бути виправданою з погляду їх ефективності, активності під час участі в цивільному процесі, безпосереднього впливу на прийняття судових рішень.

Під час написання статті проведений аналіз статистичних даних Державної судової адміністрації щодо кількості справ окремого провадження за участю присяжних (у 2016 році – народних засідателів) у період із 2016 по 2018 роки включно. Так, у 2016 році за участю народних засідателів розглянуто 13 481 справ окремого провадження, у 2017 році – 5 751, а у 2018 році присяжні були залучені до участі в 11 893 справах. Отже, щорічно з коштів державного бюджету вилучаються кошти на забезпечення участі присяжних у справах окремого провадження, хоча ефективність і доцільність участі присяжних у цих категоріях справ є сумнівною.

Ще однією причиною для зміни підстав участі присяжних у справах окремого провадження є затягування процесу розгляду, яке пов'язано з пошуком присяжних і забезпеченням їх присутності під час проведення судових засідань, що для деяких категорій справ (наприклад, надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, примусова госпіталізація до протитуберкульозного закладу) є недопустимим.

Але, враховуючи низький рівень довіри громадян до влади загалом і судової влади зокрема, залучення присяжних до розгляду

деяких цивільних справ є інструментом для зменшення корупційних ризиків і перерозподілу відповідальності за прийняті рішення між судом і представниками народу. Тому, аналізуючи думки науковців із цього приводу, а також проблеми, що виникають у практичному полі, пропонуємо змінити категорії цивільних справ, у яких мають право брати участь присяжні.

По-перше, пропонуємо не залучати присяжних до розгляду справ щодо примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу і справ щодо надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку. Згідно з ч. 1 ст. 341 Цивільного процесуального кодексу України, заява про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку розглядається судом у такі строки з дня її надходження до суду: про госпіталізацію особи до закладу з надання психіатричної допомоги – протягом 24 годин; про психіатричний огляд – протягом трьох днів; про надання амбулаторної психіатричної допомоги, її продовження та продовження госпіталізації – протягом десяти днів.

Відповідно до ч. 1 ст. 345 Цивільного процесуального кодексу України, справи про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації суд розглядає не пізніше ніж за 24 годин після відкриття провадження у справі.

Отже, законодавець установив такі скорочені строки з метою якнайшвидшого розгляду цих справ і прийняття рішень, оскільки хворі на заразну форму туберкульозу становлять небезпеку для оточуючих, а хворі на психічні розлади вчиняють чи виявляють реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для них чи оточуючих.

Порушення процесуальних строків розгляду цих справ є недопустимим, оскільки увесь цей час хворий перебуває в суспільстві й становить реальну небезпеку для оточуючих. Тому ці категорії справ мають розглядатися без втрати часу на пошук присяжних і забезпечення їх присутності під час розгляду справ.

Щодо розгляду справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи погоджуємося з думкою Л.В. Сапейко, яка зазначає, що рішення суду ґрунтується на поданих заявником доказах, що підтверджують психічний розлад особи, стосовно якої подано заяву, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій і (або) керувати ними, чи доказах, що

підтверджують дії, внаслідок яких фізична особа, яка зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми, ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Такими доказами є довідки про стан здоров'я особи, видані спеціалізованими медичними закладами, психіатричними, наркологічними лікувальними закладами, оскільки в усіх вищеперерахованих випадках ідеться про особливі стани здоров'я, що визначаються лише фахівцями в медичній галузі. Суд може досліджувати й інші докази по таких справах, однак вони, на думку автора, будуть мати непрямий характер. У таких випадках лише суддя може дати належну оцінку представленим доказам, оскільки народні засідателі не мають потрібних юридичних знань [7].

Схожий принцип доказування наявності чи відсутності фактів існує й у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. У цих справах доказовою базою слугують довідки, надані за останнім місцем проживання зниклої особи, довідки, що надаються житлово-експлуатаційними організаціями, органами внутрішніх справ, органами місцевого самоврядування. У статті 43 зазначається Цивільного кодексу України зазначається, що фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування, а в ст. 46 надано вичерпний перелік підстав для оголошення особи померлою. Суд самостійно надсилає запити до відповідних органів з метою отримання інформації, необхідної для прийняття рішення у справі.

Отже, пропонуємо оптимізувати процес розгляду деяких справ окремого провадження шляхом їх розгляду без участі присяжних. На нашу думку, справи щодо надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу, справи про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою мають розглядатися суддею одноосібно без участі присяжних.

Отже, пропонуємо викласти п. 4 ст. 293 Цивільного процесуального кодексу України в такій редакції: «У випадках, установлених пунктом 4 частини 2 цієї статті, розгляд справ проводиться судом у складі одного судді і двох присяжних».

Отже, з усього переліку справ окремого провадження, в яких нині законом передбачається участь присяжних, пропонуємо залишити тільки одну категорію справ – справи щодо усиновлення. Відповідно до ч. 2 ст. 207 Сімейного кодексу України, усиновлення дитини провадиться в її найвищих інтересах для забезпечення стабільних і гармонійних умов її життя. Як правильно зазначається в Узагальненні практики розгляду судами цивільних справ про усиновлення дітей, позбавлення батьківських прав, установлення опіки та піклування над дітьми від 01.01.2009, виключна компетенція суду щодо розгляду справ про усиновлення покладає на суддів значну відповідальність щодо майбутнього усиновлюваної дитини.

Залучати громадськість доцільніше у справах, найбільш складних стосовно оцінювання поведінки сторін, їхніх морально-етичних якостей за умови, що громадськість добре знає сторони чи одну з них і допоможе суду правильно вирішити справу.

Справи про усиновлення характеризуються такими оціночними поняттями, як доцільність усиновлення, відповідність усиновлення інтересам дитини, мотиви усиновлення, ставлення заявника до виховання дитини, урахування думки дитини щодо її усиновлення в разі можливості останньої за віком і станом здоров'я усвідомлювати факт усиновлення. Отже, приймати рішення варто не тільки за внутрішнім переконанням професійного судді на основні поданих документів, а й ураховуючи думку, досвід, небайдужість до подальшого життя усиновлюваної дитини присяжними.

Крім зміни кількості справ окремого провадження за участю присяжних, ми пропонуємо запровадити цей інститут для деяких справ позовного провадження.

Пропонуємо залучати присяжних до участі у справах щодо визначення місця проживання дитини, справах щодо позбавлення або поновлення батьківських прав, справах про усиновлення.

Відповідно до ч. 1 ст. 161 Сімейного кодексу України, якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

Тривалий час під час розгляду цієї категорії справ суди неухильно користувалися принципом 6 Декларації прав дитини, де зазначалося, що малолітня дитина не повинна, окрім тих випадків, коли наявні виключні обставини, бути розлучена зі своєю матір'ю. Але у 2018 році така позиція почала змінюватися, про що свідчить винесення

Постанови Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 травня 2018 року у справі про визначення місця проживання малолітньої дитини. Указаною Постановою залишено в силі рішення суду першої інстанції про визначення місця проживання з батьком, оскільки це найбільше відповідає інтересам дитини. Отже, судова практика розгляду справ про визначення місця проживання дитини зазнає суттєвих змін, визнавши пріоритетними інтереси дитини над інтересами батьків. Саме зараз важливо залучити представників народу до розгляду цих справ, оскільки вже почалися зловживання такою проєвропейською точкою зору.

Також вважаємо, що доцільним було б залучати присяжних до розгляду цих категорій справ позовного провадження за клопотанням однієї зі сторін, аналогічно тому, як це відбувається в кримінальному процесі. Наприклад, у ч. 3 ст. 31 Кримінального процесуального кодексу України зазначається, що кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох суддів і трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один із них заявив клопотання про такий розгляд.

Отже, присяжні залучаються до участі в кримінальному процесі під час розгляду певної категорії справ у разі виявлення бажання обвинуваченого шляхом подання клопотання.

Окрему увагу варто приділити дослідженню питання щодо участі представників громадськості у справах, під час розгляду яких необхідні вузькопрофільні, спеціалізовані знання. Такими представниками громадськості є професіонали в певних сферах діяльності, інтереси яких зачіпаються під час розгляду справи. Частково це питання висвітлювала О.В. Колісник, яка зазначала, що для вирішення деяких категорій трудових, житлових і земельних справ повинні залучатися представники громадськості, які, не будучи професійними юристами, є професіоналами в тій чи іншій сфері життєдіяльності, до якої належить предмет судового розгляду [4]. Як слушно зауважує А. Гарapon, непрофесійні судді отримують право судити не за знання законів, а за їхній інтерес до конкретного предмета, за знання ними конкретного середовища чи на підставі професійного вибору, оскільки недостатньо просто знати право, необхідно також перейнятися тим, що

його оточує, технікою й «культурою», власноруч конкретному предмету [1].

Розгляд справ за участю вузькопрофільних професіоналів як представників населення застосовується в європейських країнах. У законодавстві деяких європейських країн таких професіоналів певної сфери, які беруть участь під час розгляду цивільних справ, називають терміном «lay judge». У статті «Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries» Stefan Machura зазначає, що професійний суддя може на високому рівні знати букву закону, але у справах щодо оренди землі фермерського господарства думка експерта фермерської громади, враховуючи його практику й досвід роботи, може бути вагомим під час винесення рішення по справі. Те саме стосується й комерційної сфери, де представники бізнесу та менеджменту володіють більш глибокими практичними знаннями у вузьких сферах, а тому можуть надавати пояснення й висловлювати думки, враховуючи власний досвід [14].

Висновки

Отже, проблема визначення категорій справ, у яких варто залучати присяжних, залишається актуальною. За результатами аналізу законодавства України виявлено наявність правових колізій у визначенні статусу та функцій присяжних. З огляду на те що участь присяжних у деяких справах окремого провадження є виключно декларативною й ускладнює та затягує процес розгляду справ, варто кардинально переглянути перелік справ, до розгляду яких потрібно залучати присяжних. Пропонуємо виключити з переліку справ, що розглядаються за участю присяжних, справи обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною й поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою, надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку, примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Отже, пропонуємо викласти п. 4 ст. 293 Цивільного процесуального кодексу України в такій редакції: «У випадках, установлених пунктом 4 частини 2 цієї статті, розгляд справ проводиться судом у складі одного судді і двох присяжних».

Також пропонуємо запровадити інститут присяжних у позовному провадженні, оскільки участь присяжних є необхідною в тих категоріях справ, де зачіпаються фундаментальні інтереси та права людини, де думка представників громадськості має значення з урахуванням їхнього соціального досвіду й активної життєвої позиції.

Реформування суду присяжних потребує значних фінансових і часових ресурсів, але, на нашу думку, на цьому етапі розвитку нашої країни це є необхідним інструментом захисту громадян від зовнішніх впливів (корупційних, владних) під час прийняття судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Гарпон А. Хранитель обещаний: суд и демократия. Москва: «NOTA BENE» Медиа Трейд Компания, 2004. 328 с.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Колісник О.В. Непрофесійний елемент складу суду у цивільному судочинстві у контексті європейського досвіду. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2008. Випуск 15. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/2936/1/Kolisnuk_136.pdf.
4. Колісник О.В. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008.
5. Колюх В.В. Інститут суду присяжних в Україні в контексті зарубіжного досвіду *Актуальні проблеми міжнародних відносин*: збірник наукових праць. Випуск 131. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2017.
6. Кримінальний процесуальний кодекс від 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
7. Сапейко Л.В. Проблематика участі в цивільному судочинстві народних засідателів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_1_48.
8. Сімейний кодекс України від 28.08.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n1046>.
9. Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про усиновлення дітей, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки та піклування над дітьми від 01.01.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003705-09>.
10. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
11. Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. Цивільний процес: Проблеми та перспективи. Київ: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2006.
12. Цивільний кодекс України від 04.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n260>.
13. Цивільний процесуальний кодекс України від 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8333>.
14. Mochura S. Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries» / власний переклад. URL: <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/548/865>.

Статья посвящена анализу дел отдельного производства с участием присяжных, определению основных проблем, возникающих в связи с привлечением присяжных к рассмотрению некоторых дел отдельного производства, формулировке предложений, направленных на повышение эффективности участия присяжных в гражданских делах и усовершенствование гражданского законодательства в указанной области.

Ключевые слова: присяжные, народные заседатели, отдельное производство, гражданские дела, исковое производство.

The article is devoted to the analysis of separate proceeding cases involving jury, identifying the main problems arising from attracting jurors to certain cases of separate proceedings, formulating proposals aimed at increasing the effectiveness of jury participation in civil cases and improving civil legislation in this area.

Key words: jury, lay judges, separate proceeding, civil cases, claim proceedings.

